

Istraživačkom je radu dužnost da uspostavi mrežu tih odnosa, da predvidi njihov razvoj i da ponudi alternativna rješenja. Muzeografiji će pak biti dužnost da istakne vrijednost "predmeta" i istraživačkih dostignuća kako bi usmjerila pedagoško djelovanje.

¹⁰Jean-Claude Duclos "Musée Camarguais, Mas du Pont de Rousty, Arles, France", u: *Museum*, sv. XXXII, 1/2, 1980., str. 24-33.

¹¹René Rivard, "Que les musées s'ouvrent ou vers une nouvelle muséologie. Les Écomusées et les musées ouverts". Québec, listopad 1984., šapirografirano, 171 str.

¹²Alpha Oumar Konaré, "Des Écomusées pour le Sahel: un programme", u: *Museum* br. 148, 1985., str. 230-236.

¹³Razvojna definicija ekomuzeja što ju je ponudio Georges Henri Rivière (sročena je 22. siječnja 1980., te nam je stoga vremenski najbliža):

"Ekomuzej je instrument koji određena vlast i određeno pučanstvo zajedno osmišljavaju, ostvaruju i iskoristavaju. Vlast to omogućava uz pomoć svojih stručnjaka, olakšica i sredstava koje daje. A pučanstvo se tome usmjerava svojim težnjama, umijećima i sposobnostima pristupa. Ekomuzej je ogledalo u kojem se to pučanstvo ogleda da se u njemu prepozna, u kojem traži objašnjenje prostora uz koji je vezano, kao i objašnjenje o životu koji mu je prethodio, a sve to u kontinuitetu i diskontinuitetu naraštaja. To je ogledalo koje pučanstvo pruža svojim posjetiteljima da ga oni bolje razumiju, uz poštovanje njegova rada, njegova ponašanja, njegova skrovita, unutarnjega sadržaja. Ekomuzej je izraz čovjeka i prirode. Čovjek se ondje prikazuje u svojoj prirodnoj sredini. Priroda pak u svojoj divljini, ali u onakvoj kakvu je tradicionalno društvo i industrijsko društvo prilagodilo svojoj slici. On je izraz vremena, kada objašnjenje ide dalje od doba u kojemu se čovjek pojavio, kada se slojevito provlači kroz pretpovijesno i povijesno vrijeme koje je čovjek proživio da bi dopro do vremena u kojemu živi. No uvijek s otvaranjem prema budućnosti, a da pri tom ekomuzej ne preuzima ulogu odlučivača nego da služi, ako ustreba, kao izvor informacija i kritičke analize. Ekomuzej pruža tumačenje prostora. Povlaštena prostora, gdje se možemo zaustaviti, kojim možemo kročiti.

Ekomuzej je laboratorij jer pridonosi povijesnom i suvremenom proučavanju toga pučanstva i njegove sredine, jer otvara vrata školovanju stručnjaka za ta područja, u suradnji s vanjskim istraživačkim organizacijama. Ekomuzej je mjesto čuvanja jer pomaže pri zaštiti i vrednovanju prirodne i kulturne baštine pučanstva o kojem je riječ. Ekomuzej je škola jer se udružuje s pučanstvom u zajedničkom proučavanju i očuvanju, potičući ga da ozbiljno pristupi pitanjima vlastite budućnosti.

Taj laboratorij i ta škola nadahnju se općim načelima. Kulturu na koju se pozivaju valja shvatiti u njezinu najširem značenju, a oni preuzimaju na se zadaću da pučanstvo upoznaju s njezinom veličinom i umjetničkim izrazom, bez obzira na to od kojega sloja pučanstva proizlazili. Njezina je raznolikost beskonačna jer se njezine datosti beskonačno razlikuju od uzorka do uzorka. Taj laboratorij i ta škola ne zatvaraju se u sebe, oni primaju i daju.

¹⁴Alpha Oumar Konaré, "Des Ecomusées pour le Sahel: un programme", nav. dj.

¹⁵François Hubert, "Les Écomusées en France: contradictions et déviations" u: *Museum* br. 148, 1985., str. 186-190.

¹⁶Eliane Baroso i Emilia Vaillant (pod vodstvom) "Musées et sociétés", izvještaj sa skupa u Mulhouse/Ungersheimu, lipanj 1991. - Analitički repertorij muzeja, bilance i planovi. Ministarstvo prosvjete i kulture, Uprava muzeja u Francuskoj, Pariz, 1993., 446 str.

¹⁷Jean-Claude Duclos, "Les Écomusées et la nouvelle muséologie" in *Actes des Premières rencontres nationales des Écomusées*. 13. i 14. studenoga 1986., Agence Régionale d'Ethnologie Rhône-Alpes, Grenoble, str. 61-69.

Prijevod s francuskog:

Melita Wolf

SUVREMENA DOKUMENTACIJA - NE SAMO PREDMETI, VEĆ I LJUDSKA BIĆA

Gunilla Cedrenius
Švedska

Skupljanje zbirke suvremenih predmeta često je tema brojnih konferencija koje se održavaju u raznim zemljama. Diljem svijeta razmatra se muzejska politika u svjetlu masovne proizvodnje dvadesetog stoljeća.

Mnogi muzejski radnici izbjegavaju suočenje s teškim odlukama koje valja donijeti u vezi s akvizicijom suvremenih predmeta tvrdeći da je većina proizvoda našeg vremena sasvim nezanimljiva. Drugi pak u skupljanju suvremenih predmeta vide šansu da se muzeji aktiviraju i inkorporiraju u suvremeni socijalno-politički kontekst. Većina se slaže da je takva zadaća prevelika za bilo koji pojedinačni muzej. Kombinacija štedljive selekcije i međusobne suradnje jedini je način da se uhvatimo u koštac s tim problemom.

Ovim je riječima prije jedanaest godina započeto moje ključno izlaganje na Generalnoj konferenciji ICOM-a u Londonu. Rasprave se nastavljaju, a ima i zemalja koje slijede švedsku inicijativu SAMDOK i koje su po uzoru na nju utemeljile vlastite nacionalne organizacije.

Upravo zato što je naše vrijeme vrijeme velikih promjena, dokumentirati sliku suvremenog društva je, s muzejskog stanovišta, i fascinantnije i značajnije nego ikada.

Pokretanje projekta SAMDOK za svaki je pojedini muzej velika pustolovina otkrivanja vlastite kulture, kao i utvrđivanja onoga što je zanimljivo danas i predviđanja što će biti zanimljivo sutra.

Kako je sve počelo

Počnimo ispočetka. Prije dvadeset godina švedski Nacionalni muzej kulturne povijesti slavio je stogodišnjicu osnivanja i tim je povodom izvršena analiza fundusa po kriterijima tematskih područja i društvenih slojeva na koje se odnose zbirke, kao i na osnovi razdoblja iz kojih potječu. Većina predmeta je skupljena prije pedesetak godina ili još ranije. Primijenjena je metoda da se pusti da većina predmeta nestane, pa da se zatim zanima onim što je preostalo. Reklo bi se da to i nije bio baš osobito dobar način skupljanja. Daju li nam te zbirke sliku vremena i pojava koje bi trebale odražavati? Sastoje li se od relevantnih ili dobrih primjera ili su predmeti izabrani uglavnom slučajno?

Neke grupe su kvantitativno prezastupljene. Najveća grupa predmeta su nesumnjivo odjeća i tekstil. Predmeti koji spadaju u opremu kućanstva također su dobro zastupljeni.

Švedska zbirka iz razdoblja od 1874. do 1974. pokazuje izrazite manjkavosti na mnogim područjima, naročito na području radnog života, gdje predmeti koji predstavljaju obične, svakodnevne skromne profesije nisu zastupljeni, kao na primjer predmeti iz sfere administrativnih i uslužnih profesija, koje su se veoma naglo razvijale. Ako uzmemo u obzir da broj radnika zaposlenih na administrativnim poslovima u industrijaliziranim zemljama danas premašuje broj radnika u industriji, to je zaista valjan razlog da se posvetimo tome području radnog života, i to ne samo njegovoj sadašnjici nego i njegovoj povijesti.

Analiza švedskih muzejskih zbirki također upozorava na društvenu

neravnotežu, jer je favorizirana kultura viših društvenih slojeva. Također se pokazalo da se broj predmeta smanjuje kako se približavamo suvremenom razdoblju. Devetnaesto stoljeće i takozvano agrarno razdoblje prilično su dobro dokumentirani. Industrijski period je samo djelomično ilustriran. Postindustrijski period - naše vlastito razdoblje - jedva da je bio dotaknut kada smo započeli.

Zaključci

Glavni zaključak koji su švedski muzeji kulturne povijesti donijeli na temelju novih spoznaja dobivenih ovom analizom bio je da moraju namijeniti dio svojih sredstava i potencijala dokumentiranju suvremenog života. Da bi bilo lakše izvršiti procjene, preporučili smo muzejima da izdvoje 20 posto iz svojih blagajna za dokumentiranje i akvizicije. Preostala su sredstva namijenjena dokumentiranju prošlosti, ali se također upotrebljavaju i za svrhu proširivanje i popunjavanje već postojećih zbirki.

Malin i ja, kao pioniri, možemo ustvrditi da je novo svojstvo suvremene dokumentacije to da švedski muzeji, nakon analize i rasprava, kreću od današnjeg stanja i daju prednost suvremenom pred historijskim, živom pred umirućim, svakodnevnom pred izuzetnim, reprezentativnom pred jedinstvenim.

Kako je ideja postala stvarnost

Dokumentiranje našega vremena izgledalo je kao nerješiv problem zbog svoje kompleksnosti i obilja materijala. Dodajmo tome i stalnu ugroženost smanjivanjem proračuna, koji ne ostavlja dovoljno sredstava ni za proširivanje postojećih muzejskih zbirki. Iz ovakva, naizgled pesimističnog stanja, izrastao je program djelovanja koji je rezultirao novim udruženjem, nazvanim SAMDOK.

SAMDOK je kratica za švedski naziv SAMtids DOKumentation (suvremena dokumentacija), a organizacija je usmjerena prema otprilike 70 muzeja kulturne povijesti koji se u nekom obliku financiraju sredstvima bilo iz državne, bilo iz regionalne ili mjesne blagajne. Osnovna je zamisao da svi muzeji u zemlji udruže svoje potencijale. Ono što je izgledalo neizvedivo pojedinačnim muzejima postalo je moguće zahvaljujući zajedničkim naporima.

Ciljevi SAMDOK-a

Cilj je SAMDOK-a da svaki muzej koji u njemu sudjeluje:

- namijeni dio svojih rekvizicijskih i dokumentacijskih potencijala aktivnom dokumentiranju suvremenosti umjesto pasivnom skupljanju predmeta,
- da koordinira dokumentaciju i akviziciju među muzejima
- da se podijeli odgovornost za akvizicije kako bi se namakla dostatna sredstva.

Inicijator SAMDOK-a bio je Nordijski muzej u Stockholmu, koji je također kao nacionalni muzej preuzeo ulogu koordinatora. Potkraj 1977. osnovan je Savjet SAMDOK-a u koji su izabrani predstavnici različitih tipova muzeja i muzejskih organizacija. Zadaća Savjeta je da daje smjernice za rad, razvija metode akvizicije i dokumentacije, čuva baze podataka o tekućoj i planiranoj dokumentaciji te da sve članove obavještava o napredovanju rada. Izvršno tijelo Savjeta je SAMDOK-ovo tajništvo koje je u početku zapošljavalo jednog tajnika-kustosa puno radno vrijeme. Tajnik je ispočetka bio vezan uz Nordijski muzej i primao državnu plaću. Potkraj osamdesetih godina Nordijski muzej je reorganiziran i Tajništvo SAMDOK-a je postalo dijelom Odjela za terenska istraživanja. Sada u Tajništvu rade tri kustosa, dijeleći jedno i pol puno radno vrijeme. Sama organizacija SAMDOK nije u

međuvremenu značajno porasla, a tome je uzrok stav da se sami muzeji trebaju angažirati u radu, a Tajništvo treba služiti samo kao središnja koordinirajuća ustanova.

Ciljevi SAMDOK-a bili su jasni, ali ostajalo je da se vidi kako će se raditi. Odlučeno je da se radi i surađuje na tri osnovna koncepta određena prema tri osnovne sredine: prema sredini doma, javnoj sredini i komercijalnoj sredini. Na samom početku, 1978. godine, šest je muzeja izrazilo zanimanje za dokumentiranje i akviziciju predmeta iz različitih područja doma, koje bi obavili u određenim intervalima. Tih šest muzeja je formiralo prvu SAMDOK-ovu radnu grupu, zajednicu domaćinstva. Neću više govoriti o tom prvom istraživanju domaćinstva, jer ćete cijelu priču čuti kasnije od samog pionira te akcije, Malin Jonsdotter.

Udruženje još radi

Ubrzo su se pokazale teškoće u pronalaženju praktične procedure za rad na području ostalih koncepcija - radnih i javnih sredina. Treba li se jedan muzej baviti događanjima iza tezge, a drugi pak situacijom kupca? Ideja kojom smo se bavili u tom početnom razdoblju, da bi svaki pojedini muzej trebao preuzeti odgovornost za određeno područje na nacionalnoj razini, nije naišla na dobar odziv jer su svi muzeji, s izuzetkom nekoliko nacionalnih muzeja u Stockholmu, izravno vezani uz određeni zemljopisni kraj, kao što su područja ili mjesta, te nisu ovlašteni da djeluju izvan tih granica. Stoga smo napustili koncept sredine.

Mislim da je bilo dobro što smo pokušali formulirati nešto tako značajno kao što je izvedba muzejskoga koncepta. Uvijek je lakše i poticajnije formulirati hipotezu i iskušati može li se primjeniti u praksi. Koncept sredine nije izdržao kušnje.

Sustav zajednica

Današnji radni život je veoma zanimljiv muzejima. U toku su dramatične promjene, osobito u osnovnim industrijama, i svatko može shvatiti da živimo u razdoblju velikih transformacija. Švedska prilagodba Međunarodnoj industrijskoj klasifikaciji svih ekonomskih aktivnosti, koju su izradili Ujedinjeni narodi, pružila nam je sredstva nužna za stvaranje SAMDOK-ova sustava udruživanja. Na osnovi klasifikacije sve su ekonomske aktivnosti podijeljene na deset radnih grupa. Klasifikacija Ujedinjenih naroda pokriva sva područja ekonomskih aktivnosti uključujući tu i udruženja, rekreacijske i kulturne aktivnosti. Tako klasifikacija istodobno povezuje SAMDOK sa švedskom i svjetskom službenom statistikom. Deset radnih grupa - koje postoje već gotovo 15 godina - jesu sljedeće: poljoprivredna zajednica, metalska zajednica, zajednica drvne industrije i papira, zajednica hrane, tekstila, građevinska zajednica, trgovačka zajednica, zajednica komunikacija, zajednica usluga i zajednica javne administracije.

Nastojali smo iskoristiti što smo bolje mogli informacije iz javne uprave i trgovine i nastojali smo izbjeći udvostručavanje. Na primjer, koristili smo se statističkim pregledom na nivou Švedske, koji svake pete godine rade 24 švedska područna upravna odbora. Taj materijal sadržava povijesnu retrospektivu, sadašnje stanje i predviđanja za budućnost. Uskoro je postalo jasno koje bi aktivnosti pojedini muzej trebao dokumentirati i kojim bi se zajednicama trebao pridružiti. Tajništvo je izradilo prijedlog koji je razaslan svim muzejima na razmatranje.

Ako želite nešto promijeniti, ne nadajte se jednodušnom odobravanju. Promjene uvijek izazivaju raznovrsne reakcije: mala grupa entuzijasta uzbuđena je novim izazovima; pridružuje vam se, premda s izvjesnom zadržkom, prilično smirena većina, a uvijek postoji i mala grupa koja sa

skepsom promatra što se zbiva. Zajednica funkcionira kao nezavisna radna grupa kojoj je zadaća raspraviti o ciljevima, načinu rada, načinu selekcije predmeta, inicirati istraživanja, naći načina da se planovi provedu u djelo i da se o učinjenom podnesu izvještaji.

Jakost organizacije jest u dobrovoljnom sudjelovanju. Svaki muzej pokriva svoje troškove, uključivši tu i putne troškove, troškove istraživanja, akvizicije i pohranjivanja. Većina zajednica se sastoji od 6 do 15 članova. Članovi se sastaju najmanje jednom godišnje, a namjera je da se u okviru jedne zajednice izvrši bar jedna studija godišnje.

Što je dalje bilo

Od formuliranja prve zamisli o dokumentiranju suvremenog života prošlo je dvadeset godina. Akcija je već prošla kroz tri faze: inicijalnu, u kojoj je definirana politika, razvojnu, u kojoj je osnovana organizacija, a sada je nastupila faza u kojoj valja ostvariti ideje i dalje ih razvijati.

Otkad je prihvaćena organizacija SAMDOK formirale su se dvije nove grupe. Jedna od zajednica - Sami - bavi se Laponcima, starosjedičkim narodom koji živi na sjeveru Švedske, i usredotočena je na istraživanje njihova načina života i rada.

Druga zajednica je radna grupa nazvana Grupa kulturnih susreta, a bavi se načinom života useljenika. Ona ne funkcionira kao udruženje, nego kao grupa koja se bavi etničkim aspektom problema, što bi se moglo primijeniti i u bilo kojem drugom udruženju.

Danas će vam Tajništvo SAMDOK-a kazati da se SAMDOK zalaže za istraživanje suvremenog društva i suradnju u tom istraživanju. U žarištu je ljudsko biće, kao i na samom početku. Akvizicija je usko povezana s etnološkim istraživanjima članova udruženja. Svako udruženje ima izrađen program dokumentacije i prošle je godine SAMDOKOV program istraživanja odobren. To bi mogla biti značajna prilika da se poveća istraživački potencijal u muzejima. Drugi način djelovanja su privremeni dokumentacijski projekti usredotočeni na jedan aspekt suvremenog života, kao što su gradske vijevnice kao simboli, automobil kao predmet, ili kulturno značenje automobilizma.

Ima još tri stvari koje valja spomenuti kao vitalne sastojke ideje SAMDOK-a. Prvi je SAMDOK-ov bilten, koji se kvartalno izdaje i besplatno šalje svim muzejskim radnicima koji se bave suvremenom dokumentacijom. Drugi je Registar, baza podataka o svim dokumentacijama od njihova početka, u kojoj se nalaze podaci o svemu što je istraživano, kao i o skupljenome materijalu. Treći je stručno usavršavanje na tečajevima, seminarima i terenskom radu.

Prije nego što prepustim riječ Malin Jonsdotter, kada ćete čuti o praktičnim iskustvima poteklama iz istraživanja koja su provedena u okviru nekoliko udruženja, kazat ću vam nešto o skupljanju suvremenih predmeta. Vjerovali ili ne, u inicijalnoj fazi su muzeji udruženi u radna udruženja više voljeli provesti istraživanja negoli skupljati predmete, uz neke male izuzetke. Taj se stav promijenio i sada otprilike 50 posto istraživanja sadržava i akviziciju.

SAMDOK je utvrdio sljedećih šest kriterija za selekciju predmeta:

- kriterij učestalosti, najuobičajeniji predmeti
- kriterij ljestava, predmeti koji pokazuju razvoj
- kriterij reprezentativnosti - predmeti koji simboliziraju ideje, stavove, itd.,
- kriterij domene - predmeti opće li osobne prirode, kao što je odjeća,
- kriterij privlačnosti, predmeti snažne afektivne ili ritualne vrijednosti,

- kriterij oblika.

Već samim time što smo sačinili listu vrijednosti i razloga za selekciju, izrazili smo svoje preferencije. Neću tvrditi da ti kriteriji danas imaju ikakvu ulogu u SAMDOK-u. Ali oni su koristan podsjetnik na prednosti i mane prije primjenjivanih metoda akvizicije.

Bilješka o autonici:

Gospođa Gunilla Cedrenius diplomirala je na Sveučilištu u Uppsali etnologiju, etnografiju, arheologiju, povijest umjetnosti te publicistiku i informatiku. Od 1989. godine samostalna je savjetnica za muzeje i svodne organizacije. Godine 1991. postala je urednica časopisa švedskih muzeja Svenska Museer koji izdaje Društvo švedskih muzeja. 1990. godine jedna je od vodećih organizatorica SAMPa švedsko-afričkog muzejskog programa, a između 1979. i 1987. kustosica je nacionalnog Etnografskog muzeja i tajnica muzejske organizacije SAMDOK. Sedamdesetih je vodila Duhanski muzej u okviru štokholmskog muzeja na otvorenom. Imala je više javnih referata i nastupa u inozemstvu.

*Prijevod s engleskog:
Zdenka Ungar*